

IUDK 372:37(438)

**Mirosław Kisiel**

Instytut Pedagogiki  
Uniwersytet Śląski w Katowicach  
Polska

ORCID ID 0000-003-2002-0116

DOI 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/256-268

**„KOLOROWE MUZYKOWANIE”  
FORMĄ KONTAKTU DZIECKA W POLSKIEJ PRZESTRZENI  
EDUKACYJNEJ**

*Aktualnie młode pokolenie coraz częściej staje się biernym odbiorcą muzyki niż działa aktywnie w jej obszarze. Ze społeczeństwa muzykującego stajemy się cywilizacją konsumpcyjną, nastawioną jedynie na odbiór sztuki. W publikacji przedstawiono pomysł użycia kolorowych instrumentów jako rodzaju inspiracji dziecka do aktywnego muzykowania.*

*Zamysł „kolorowego muzykowania” dedykowany został dziecięcym grupom przedszkolnym i uczniom z młodszych klas szkoły podstawowej, nauczycielom edukacji elementarnej, wychowawcom świetlic oraz instruktorom rytmiki. Dzięki identycznemu schematowi kolorów nut, dzwonków, sztabek i tub dzieci oraz ich opiekunowie bez problemu mogą zagrać na kolorowych instrumentach ulubione melodie. Nauczyciele stosujący w swojej pracy tego typu instrumenty odnotowują u podopiecznych wzmożone zainteresowanie aktywnością muzyczną. Wysoki stopień zaciekawienia kolorem, dźwiękiem i sposobem jego wydobywania oraz możliwością gry indywidualnej i zespołowej sprawiają, że muzykowanie staje się dla dzieci źródłem szczerzej radości. Prostota odczytu zapisu utworu, jak również atrakcyjność instrumentów i w pewnym stopniu spektakularność wykonania umiejscawia zaprezentowane instrumenty muzyczne z grupy „Boomwhackers” w gronie polecanych pomocy dydaktycznych do wykorzystania w procesie edukacji muzycznej.*

*Zmieniająca się rzeczywistość oraz postępująca przemiana społeczno-kulturowa wymusza poszukiwanie nowych rozwiązań w zakresie uprzywilejowania muzyki najmłodszym. Aktywizacja muzyczna z udziałem dostępnych środków przekazu, poliestetycznego doznania, ograniczania barier w zakresie notacji muzycznej, jak również łatwości wykonania mogą zachęcić kolejne pokolenia ludzi młodych do radosnego muzykowania. Z czasem może ono przekształcić się w trwałe zainteresowanie muzyką lub rozwinąć się w pasję, dla której warto poświęcić czas wolny w życiu dorosłym. Pielęgnowane w środowisku rodzinnym, edukacyjnym i hobbistycznym muzykowanie bez wątpienia będzie aktywizować jednostki, jednocześnie sprzyjając ich harmonijnemu rozwojowi. Uświadomione korzyści osobiste, społeczne i przeciw nudzie sprawiają, że życie muzykujących nabierze z czasem innego wymiaru, zostanie wzbogacone o trwałe wartości, wsparte przeżyciem emocjonalnym.*

*Zaprezentowany opis kolorowych instrumentów-zabawek może stanowić przyczynek do zainicjowania badań ukazujących skuteczność zastosowanej metody „Chroma-Notes” w edukacji muzycznej. Jest także zapowiedzią kontynuowania rozważań nad skutecznością wprowadzania młodych odbiorców w nurt aktywnego muzykowania z użyciem „kolorowych instrumentów”.*

**Słowa kluczowe:** muzykowanie, dziecko, kolorowe instrumenty, metoda „Chroma-Notes”, „Boomwhackers”, twórczy nauczyciel, edukacja małego dziecka w Polsce.

## **Wprowadzenie**

Współcześnie żyjemy w świecie wypełnianym muzyką w szerszym stopniu, niż miało to miejsca w przeszłości. Jest to możliwe głównie za sprawą massmediów, popularnego środka przekazu informacji oraz ogólnej dostępności ośrodków popularyzujących sztukę. Muzyki słuchamy na koncertach, w radiu i telewizji, w supermarkecie, komunikacji miejskiej, na urządzeniach mobilnych oraz dzięki Internetowi. Postęp technologiczny, który umożliwił cyfryzację muzyki, spowodował także zmiany w charakterze muzyki i praktykach jej doświadczania, szczególnie w odniesieniu do dzieci. Obecnie obserwuje się tendencję młodych odbiorców do słuchania różnych gatunków muzyki, natomiast zanika spontaniczna aktywność działania w jej obszarze. Ze społeczeństwa muzykującego, aktywnego stajemy się cywilizacją konsumpcyjną, nastawioną jedynie na odbiór wybranych dziedzin sztuki. Zanika świadomość pozytywnego wpływu muzyki na życie jednostki polegającym między innymi na mobilizowaniu się do działania, wyciszaniu, przenoszeniu w przeszłość, co staje się istotne przy wspomnianiu miłych i ważnych chwil z życia. Muzyka to również źródło wsparcia podczas nauki, pracy czy też odpoczynku. Dla wielu osób muzyka staje się także miejscem realnego spotkania z innymi ludźmi, źródłem informacji, sposobem na zdobycie nowych umiejętności, płaszczyzną wyrazu i kreatywności własnej osoby, upodobaniem, modą lub sposobem na zagospodarowanie czasu wolnego. Istotnym zadaniem współczesnych edukatorów i animatorów muzyki jest poszukiwanie atrakcyjnych metod, form, środków i inspiracji do zaangażowania młodego pokolenia w aktywny kontakt ze sztuką muzyczną. Ten zamiar przyświecał powstaniu niniejszej publikacji ukazującej „kolorowe instrumenty” jako inspirację do aktywnego muzykowania dziecka.

## **Muzykowanie formą kontaktu dziecka ze sztuką w polskiej przestrzeni edukacyjnej**

Muzykowanie zaliczane jest do podstawowej formy aktywności w dziedzinie praktyki muzycznej. Na przełomie XX i XXI wieku w anglojęzycznej literaturze naukowej za sprawą takich badaczy jak Göran Folkestad, Phyll Campbell, Lucy Green i David Elliot odnotowano zainteresowanie muzykowaniem jako kategorią badawczą. Wiązało się ono z fascynacją naukowców problematyką edukacji nieformalnej, gdzie wszelkie formy muzycznego zaangażowania odgrywały rolę kluczową (Białkowski, Migut, Socha, Wyrzykowska, 2014). Przytoczeni autorzy skoncentrowali swoją uwagę

na dwóch obszarach muzycznej aktywności, do których zaliczyli śpiewanie i grę na instrumentach muzycznych. W opracowaniu badań zwrócono uwagę również na inne procedury związane z wykonaniem muzyki, a mianowicie te powiązane z technologią cyfrową oraz nowymi, innowacyjnymi praktykami muzycznymi (Uchyła-Zroski, 1999). W literaturze polskiej termin „muzykowanie” pojawia się na łamach *Słownika języka polskiego* i jako hasło wskazuje na amatorskie uprawianie muzyki, szczególnie instrumentalnej dla przyjemności w małym gronie osób (Sobol, 1997, s. 466). Na temat tego zjawiska najczęściej pisali polscy autorzy wywodzący się ze środowisk edukacji powszechnej tacy jak: Maria Przychodzińska, Eugeniusz Rogalski, Ewa Lipska, Krystyna Stasińska i Tadeusz Krystyniak. Od niedawna muzykowanie stało się polem badawczym niektórych artystycznych środowisk akademickich oraz źródłem artystycznych inicjatyw stowarzyszeń i fundacji takich jak *Grajmy w szkole* czy *Muzykujmy*. Obserwując współczesne praktyki muzyczne odnotować należy także renesans muzykowania regionalnego jako swoistej działalności zespołów folklorystycznych, kapel i grup muzyki dawnej. Dzięki różnym lokalnym inicjatywom dzieci podejmują naukę gry u mistrzów, nauczycieli i folklorystów oraz realizują rozmaite projekty edukacyjne, animując życie artystyczne w swoim najbliższym środowisku (Fink, 2010, s.199). Nawiązując do rozważań na temat muzyki tradycyjnej Katarzyna Dadak-Kozicka akcentuje potrzebę jej ochrony poprzez żywą praktykę, osobiste jej uprawianie, ożywanie tam, gdzie dobiegła ona kresu (Dadak-Kozicka, 1998, s. 6). Autorka w swoich rozważaniach podkreśla, że muzykowanie w niezastąpiony sposób kształci harmonijną osobowość poprzez angażowanie zmysłów, uczuć, rozumu i woli. Istotne w jej opinii jest także poczucie wspólnoty widziane jako zbiorowe muzykowanie oraz symboliczne myślenie (Grozdek-Kołacińska, 2014, s. 10).

Granie na instrumentach muzycznych posiada ogromny walor edukacyjny o czym przekonują publikacje Wiesławy A. Sacher, Mirosława Kisiela, Wojciecha Motyki, Jadwigi Sochy czy Wojciecha Wietrzyńskiego. Stosowanie instrumentów muzycznych podczas zajęć uwrażliwia młodego człowieka na barwę, określoną wysokość granego dźwięku, a dodatkowo rozwija poczucie rytmu. Taka forma aktywności w trakcie zajęć umuzykalniających pozytywnie wpływa na usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej, sprawności manualnej, dostarcza pozytywnych przeżyć i jest źródłem radości dzieci. Wybór przez dziecko ulubionego i najbardziej interesującego instrumentu staje się dla „małego muzyka” czymś wyjątkowym, daje poczucie szczęścia i satysfakcji. Dziecko z reguły jest ciekawe świata i nowych, nieznanych mu dotąd rzeczy. Toteż w bezpośrednim kontakcie z instrumentem zastanawia się nad jego budową i możliwością wykorzystania danego instrumentu, próbuje na nim zagrać i sprawdzić jakie dźwięki wydaje. Zajmującym elementem zajęć umuzykalniających może być własnoręczne stworzenie zabawek-instrumentów muzycznych. Poprzez taką formę aktywności, dziecko ma możliwość samodzielnego lub z pomocą nauczyciela tworzenia z dowolnego materiału wymyślonego instrumentu. Gra na powstałych instrumentach jest okazją do

rozróżniania usłyszanych dźwięków, sprawnego ich naśladowanych oraz rozwijania poczucia tempa i rytmu, z jednoczesnym utrzymaniem harmonii granego utworu. W praktyce muzycznej istotne jest, aby odpowiednio do wieku ustalić kolejność wprowadzania różnych instrumentów muzycznych. Pierwszym instrumentem dziecka, jest jego ciało, głównie ręce i nogi. Mały „muzykant” może używać ich poprzez klaskanie, tupanie, uderzanie dłońmi o uda lub inne części ciała. W tym przypadku inspiracji warto poszukiwać z niekonwencjonalnych formach rytmicznego tworzenia dźwięku jakimi są *Beatbox* i *Body percussion*. Kolejnymi wprowadzanymi instrumentami będą instrumenty perkusyjne, najbardziej znane dziecku takie jak: bębenek, tamburyn, trójkąt, tarka, grzechotka, dzwonki, ksylofony i inne. Bez wątplenia gra na tego typu instrumentach jest dla „małego muzyka” okazją do rozwoju zdolności muzycznych, ale także źródłem radości i zadowolenia z siebie oraz stworzenia własnej muzyki. Gra na instrumencie wymaga stałego treningu oraz dostępu do dobrej jakości instrumentów muzycznych (Kisiel, 2015, s. 111).

Carl Orff uważany jest za głównego inspiratora idei muzykowania w powszechnej edukacji muzycznej. Poprzez improwizację połączoną ze słowem, ruchem i grą na instrumentach lansował nowy na współczesne mu czasy model wychowania muzycznego. Kompozytor-pedagog w swojej metodzie główną uwagę skoncentrował na grze na instrumentach, ze względu na możliwość aktywnego uczestnictwa w niej wszystkich dzieci. Taka forma wychowania muzycznego nie koncentrowała się na uzdolnieniach, jednakże stwarzała możliwości do ich ujawnienia i rozwinięcia. Autor stworzył zestaw instrumentów dostosowanych do możliwości wykonawczych dziecka, z zaleceniem użycia ich na zajęciach muzycznych łączących muzykę ze słowem, ruchem i grą na instrumentach. W zestawie tym znalazły się: instrumenty niemelodyczne (tj.: bębni, talerze, trójkąty, janczary, marakasy, kołatki i inne) oraz melodyczne (tj.: dzwonki chromatyczne, metalofony, ksylofony i inne). Muzykowanie na podanym zestawie stanowiło w systemie C. Orffa podstawę do współtworzenia muzyki oraz wzbogacania wiedzy, umiejętności i wyobraźni dziecka (Stasińska, 1986).

Kontynuatką idei wychowania muzycznego C. Orffa, jest Batii Strauss, która szczególnie interesowała się zagadnieniami umuzykalniania dzieci poprzez aktywne muzyczne współdziałanie. Aktywne słuchanie muzyki według izraelskiej pedagog stanowiło jedną z ciekawszych metod umuzykalniania, często stosowanych w placówkach oświatowych. Metoda ta ukazywała najmłodszym piękno muzyki klasycznej, sprzyjała kształtowaniu wyobraźni, wrażliwości muzycznej, a także dostarczała wielu pozytywnych emocji. Pozwala muzykującym na aktywne uczestnictwo w czasie trwania zajęć (Frołowicz, 2008). Podczas jej wykorzystania dzieci mają możliwość zamiany ról, dzięki której są zarówno wykonawcami, jak i dyrygentem. Nie są tylko biernymi słuchaczami, ale i autorami własnych akompaniamentów. Aktywne słuchanie muzyki w świetle zaprezentowanej koncepcji może być wykorzystywane w każdej grupie wiekowej, bowiem nauczyciel dostosowując utwór do możliwości grupy, ma możliwość dodawania własnych pomysłów oraz

wybierania etapu o określonym stopniu trudności. Działania obejmujące metodę aktywnego słuchania muzyki nie opierają się głównie na jego odbiorze i słuchaniu, ale również na spontanicznym ruchu przy muzyce, improwizacji, tańcu oraz wykorzystaniu instrumentów perkusyjnych. Cechą wspólną metody C. Orffa i B. Strauss stało się użycie zestawu tzw. instrumentów szkolnych, jednakże metoda aktywnego słuchania muzyki oprócz podstawowego sprzętu, dodaje instrumenty wykonane przez dzieci, przedmioty codziennego użytku oraz zabawki emitujące dźwięk. Wspomniane propozycje rozwiązań pedagogiczno-artystycznego w zakresie muzykowania współcześnie poszerzane są przez tzw. instrumenty kolorowe z serii *Boomwhackers* (Frołowicz, 2008).

### **Dziecko i jego potrzeby artystycznego wyrażania się**

Przebieg rozwoju zdolności muzycznych dziecka opiera się na charakterystycznych etapach, zależnych od doświadczeń zdobywanych w toku edukacji, kontaktu z osobami posługującymi się głosem wokalnym, kontaktu z instrumentem muzycznym oraz rodzaju wykorzystywanych form wychowania muzycznego i zachowaniem ciągłości edukacji (Frołowicz, 2012). Rozwój muzyczny dziecka opiera się na formach wychowania muzycznego i obejmuje dwa podstawowe etapy: małe i zaawansowane muzykowanie. Kontakty z muzyką mogą przybierać różnorodny charakter, od jej odtwarzania poprzez śpiew, grę na instrumentach, aż do samodzielnego tworzenia. Pierwszy etap rozwijania muzykalności u dzieci opiera się na formach wychowania muzycznego, do których zalicza się: śpiew, gra na instrumentach, ruch przy muzyce i twórczość muzyczna. W tym okresie edukacja muzyczna powinna prowadzić do osiągnięcia przez dzieci umiejętności słuchania utworów muzycznych oraz aktywnego działania w oparciu o swoje potrzeby i zainteresowania (Sloboda, 2002).

Etap początkowego tzw. małego muzykowania powinien opierać się na zabawie przynoszącej radość, pozytywne emocje i przygotowanie do bardziej wymagających ćwiczeń opartych na dyscyplinie, pokonywaniu trudnościach muzycznych. Pierwsze kontakty z muzyką nie powinny wywoływać u dzieci poczucia obowiązku i przymusu wpływającego negatywnie na ich przeżycia estetyczne (Fink, 2010, s. 119-123). Dziecko w trakcie zabawy muzyką nie jest świadome rozwoju własnej muzykalności oraz wartości, jaką niesie ze sobą dana czynność. Dlatego też edukacja muzyczna w pierwszych etapach powinna przynieść przede wszystkim zadowolenie i radość. Spontaniczna aktywność muzyczna dzieci, związana z ich zainteresowaniem dźwiękami, opiera się na manipulowaniu przedmiotami tworzącymi hałas. Mały człowiek wydobywa dźwięk z wszystkiego co ma w rękach, dodatkowo powtarzając tylko ten, który sprawi mu więcej przyjemności i radości. Początkowo przypadkowe dobieranie przedmiotów, w późniejszym czasie przeradzają się w bardziej zróżnicowane i celowe. Pierwsze wytwory muzyczne dzieci związane są z aktywnością ruchową i chaotyczną gestykulacją. Podczas wysłuchania nagrań własnych utworów, najmłodszy powtarzają je z większym zapałem, efektywnością i energią. Dzięki czemu najmłodszy rozwijają swoją sprawność motoryczną a w późniejszym czasie koordynację ruchową, co przyczynia się do celowego eksperymentowania barwą,

dynamiką i wysokością dźwięków (Shuter-Dyson, Gabriel, 1986, s. 115-116). U małych dzieci kształtuje się wiele składników zdolności muzycznych obfitujących w różnorodność. Dodatkowo następuje rozwój i wyrównanie braków występujących w pewnych aspektach muzykalności. Recepcja muzyki nabiera emocjonalnego charakteru i w mniejszym stopniu bywa poparta konkretami i sytuacjami życiowymi. Zaawansowane muzykowanie związane jest z treningiem wykonawczym i współpracą poszczególnych członków zespołu pod kierunkiem dyrygenta. Oprócz radości wykonania istotna staje się odpowiedzialność za wspólne wykonanie utworu muzycznego, precyzja realizacji poszczególnych partii instrumentalnych, wrażliwość emocjonalna i oczywiście sprawność w posługiwaniu się instrumentem muzycznym. Nieodzowna będzie tutaj także umiejętność odczytywania utworu z zapisu nutowego oraz umiejętność słuchania siebie i innych. Ten etap jest znacznie wymagający, gdyż działalność zabawową muzykujących zastępuje trening i realizacja zadań muzycznych.

Jerzy Vetulani (Vetulani, 2015), Cornelia Nitsch i Gerard Hüther (Nitsch, Hüther, 2013) podkreślili korzyści jakie mózgowi przynosi muzykowanie. W swoich dociekaniach wskazali na wspieranie procesu mielinizacji, czyli tworzenia osłonki wokół włókien nerwowych w mózgu, co zwiększa efektywność przepływania impulsów mózgowych. Sprzyja to tym samym rozwijaniu istoty szarej mózgu, między innymi w rejonach odpowiedzialnych za spostrzeganie zmysłowe (np. widzenie i słyszenie) oraz kontrolę wykonywanych ruchów. Muzykowanie aktywizuje także struktury mózgu odpowiedzialne za emocje, przez co zwiększa się wrażliwość jednostki umożliwiająca jej trafne rozpoznanie emocji własnych i innych. Autorzy odnotowali także korzystny wpływ muzykowania na rozwój mowy, usprawnienie pamięci, kształtowanie się wyobraźni przestrzennej oraz zwiększenie kreatywności. Współdziałanie w grze korzystnie wpływa na uczenie się matematyki oraz innych przedmiotów ścisłych, rozwija tzw. uwagę poznawczą (koncentrację), dzięki której dziecko może skuteczniej i łatwiej wyłapywać i przetwarzać, rozumieć i zapamiętywać bodźce intelektualne – co oznacza w konsekwencji, że może lepiej i łatwiej się uczyć. U jednostek podejmujących aktywność muzyczną zwiększa tzw. plastyczność mózgu, czyli szybkość tworzenia się nowych połączeń neuronalnych, dzięki czemu mózg sprawniej działa i lepiej się regeneruje, poprawia samopoczucie i łagodzi stres, rozwija wytrwałość i cierpliwość, co daje długofalowe efekty np. zwiększa ochronę mózgu przed przedwczesnymi oznakami starzenia czy zmianami demencyjnymi. Z perspektywy przytoczonych korzyści nie do przecenienia są rozwijane umiejętności o charakterze społecznym (Nogaj, 2017, s. 9–29). Wspólna gra na instrumentach muzycznych sprzyja w nawiązywaniu kontaktów koleżeńskich, budowaniu wytrwałości w pracy, panowaniem nad emocjami i tremą oraz gospodarowaniem czasem wolnych.

### **Kolorowa muzyka, dźwięki i instrumenty inspiracją aktywnego kontaktu z muzyką**

Potrzeba wejścia w bliski kontakt z muzyką u dzieci nie rodzi się sama, lecz powstaje dzięki właściwemu wychowaniu. Dużą rolę odgrywa w nim osoba dorosła,

gdyż dzięki niej oraz przy wykorzystywaniu różnorodnych form muzycznego oddziaływania mały człowiek nabiera chęci do obcowania z muzyką (Kisiel, 2013, s. 12). Ważne miejsce w tym przedsięwzięciu zajmują tzw. kolorowe instrumenty muzyczne. Poprzez swoją barwność, jakość konstrukcji oraz niestandardowe sposoby wydobywania dźwięku zwracają uwagę najmłodszych sprawiając, że nauka muzyki staje się nacechowana zaciekawieniem i radością z muzykowania. W polskiej edukacji coraz większą popularnością cieszą się kolorowe dzwonki diatoniczne, sztabki na tubach, bum-bum rurki, dzwonki naciskane czy maty dźwiękowe. Cechą wspólną wspomnianych instrumentów-zabawek jest kolor odpowiedni dla poszczególnej wysokości dźwięku i jednakowy ich szyfr właściwy dla całego zestawu. Nauka gry może być prowadzona za pomocą kolorów bądź specjalnie ubarwionego zapisu nutowego. Zaproponowana kodyfikacja zgodna jest z systemem „Chroma-Notes”, który dopracowany został podczas projektowania „Boomwhackers”. System ten funkcjonuje dzięki użyciu podstawowego koła barw, który jest tworzony z trzech pigmentów: czerwonego, żółtego i niebieskiego. Łącząc je otrzymano kolejne: pomarańczowy, zielony i fioletowy, a te z kolei dały początek następnym połączeniom. Wynik końcowy dwunastu kolorów odpowiada dokładnie liczbie nut w skali chromatycznej. I tak oto dźwięk C został związany z kolorem czerwonym, dźwięk D z pomarańczowym, E z żółtym, F z jasnozielonym, G z ciemnozielonym, A z granatowym, H (B) fioletowy itd. Dzięki temu dzieci nie muszą znać zapisu nutowego, by wspólnie zagrać wybraną melodię notowaną przy użyciu barwnego systemu „Chroma Notes”. Dla potrzeb kolorowego muzykowania można korzystać także z tradycyjnych instrumentów takich jak: pianino, keyboardy, metalofony czy ksylofony, wystarczy użyć do oznakowania samoprzylepnych naklejek w kolorze przyjętego schematu. W tym miejscu warto przybliżyć krótki opis ciekawszych grających pomocy.

Kolorowe dzwonki diatoniczne to piętnastotonowe „cymbałki” w komplecie z dwiema drewnianymi pałeczkami. Zakres dźwiękowy instrumentu posiada rozpiętość od g do g<sup>2</sup>, czyli liczy dwie oktawy. Metalowe sztabki w kolorach „Nota-Chromes” są strojone i przytwierdzone do solidnej, drewnianej podstawy za pomocą niewyciągalnych nitów. Drewniane elementy podstawy są klejone i szlifowane, a co najważniejsze nie są lakierowane. Instrument ten sprawdza się w pracy z małymi dziećmi i jest użytecznym środkiem dydaktycznym podczas realizowania ćwiczeń dźwiękowych, melodycznych i rytmicznych.

Sztabki na tubach sprawiają, że wykonawca może grać używając różnej liczby sztabek (jednej, pięciu czy ośmiu). Dzwonki posiadają donośny dźwięk z blisko pięciosekundowym wybrzmieniem. Każda sztabka została dokładnie nastrojona i została pomalowana w kolorze wskazanego dźwięku, zgodnie z systemem kolorów „Chroma-Notes”. Osiem pałeczek pozwala grać jednocześnie wszystkim osobom, każdej na innym dzwonku lub jednej na całym zestawie ośmiu sztabek. W szerokie płytki łatwo trafić nawet małym dzieciom, a dzięki kolorom szybko nabywają one sprawności wykonawczej poznanej melodii.

Bum-bum rurki stanowią odpowiednik „Boomwhackers” nazwy amerykańskiej odnoszącej się do plastikowych kolorowych rurek pomysłu Craiga

Ramsella. Obecnie można korzystać z trzydziestu dwóch kolorowych tub różnej długości. Wykonane z bezpiecznego tworzywa rurki są łatwe w użyciu, lekkie i dokładnie nastrojone, a ich cechą charakterystyczną jest odpowiadająca określonym dźwiękom kolorystyka. Podstawowym zestawem „Bum Bum Rurek” wykorzystywanym w edukacji muzycznej jest zbiór diatoniczny w skali C-dur. Zawiera on osiem rurek o następujących wysokościach dźwięków: C' – D' – E' – F' – G' – A' – H' – C". W zabawach z najmłodszymi można odrzucić rurki o wysokości F' i H', zostawiając sześć tub muzycznych (C' – D' – E' – G' – A') tworzących zestaw pentatoniczny, w którym wszystkie dźwięki brzmią ze sobą dobrze. Zestaw ten jest wykorzystywany do zajęć rytmiki w przedszkolach. Poza wskazanymi istnieje także zestaw: chromatyczny sopranowy, basowy diatoniczny oraz basowy chromatyczny. Zestaw chromatyczny stanowi pięć rurek z dźwiękami podwyższonymi standardowej oktawy: C#' – D#' – F#' – G#' – A#'. Stanowią one uzupełnienie zestawu diatonicznego tworząc pełną chromatyczną oktawę dwunastu dźwięków (Rolewska, 2014, s. 195). W pracy z kolorowymi rurkami można dodatkowo użyć kart „Whacka Boom” z zapisanymi schematami rytmicznymi. Wstępem do zabawy jest nauka reakcji na określone komendy znajdujące się na kartach takich jak: whack (łomot) – uderzanie rurką o otwartą dłoń, tap (stuk) – uderzanie rurką o podłogę, boom (grzmot) – uderzanie rurką o udo, drum (bęben) – uderzanie ręką o rurkę przytrzymywaną przez drugą rękę na kolanach, back (plecy) – uderzanie rurką w plecy, roll (rolowanie) – szybkie odbijanie rurki o udo i rękę, znajdującą się kilkanaście centymetrów nad udem (lub rolowanie między butami czy ręką lub na podłodze), shh (cisza/pauza). Pozostałe komendy – whack-a, tap-a, boom-a, drum-a, back-a – wykonuje się jak te wyżej, lecz uderza się dwa razy w czasie jednego bitu. Wszystkie rytmy oznaczone na kartach trwają przez cztery bity. Po poznaniu komend, każde dziecko otrzymuje jedną kartę ze schematem rytmicznym. Zadaniem wykonawcy jest zaprezentowanie własnego zestawienia rytmów, a reszta klasy powtarza go trzy razy. Ćwiczeniu towarzyszy wybijany równo rytm „w tle”. Do tego zadania użyta bywa zazwyczaj najdłuższa rurka z zatyczką „Octavator”.

Dzwonki naciskane wykonane zostały zgodnie ze standardami dobrej jakości. Zarówno ich konstrukcja, jak i dokładna intonacja sprawiają, że wydobywane tony są dźwięczne i poprawne. Każdy dzwonek oznaczony został odpowiednim kolorem, nutą i numerem zgodnie z przyjętym kodem. Zestaw zawiera osiem dzwonekó strojonych w skali diatonicznej (C-dur). Zastosowany mechanizm wyzwala dźwięk pozwalając małym dzieciom oraz osobom z niepełnosprawnością precyzyjnie trafić w przycisk. Będąc na wyposażeniu trzy stopki pozwalają dopasować instrumentu do podłoża. Kowadełko zamontowane we wnętrzu dzwonka zrobione zostało z plastiku i po wyzwoleniu uderza w metal dając kryształowy, pełny dźwięk. Kremowa podstawa ułatwia wydobywanie się dźwięku na zewnątrz, przez co dzwonki są bardzo dobrze słyszalne nawet z kilku metrów.

Mata dźwiękowa – pianino, znana jest również pod angielską nazwą Gigantic Keyboard Playmat. Przeznaczona została ona dla fanów dźwięków i



instrumentów, ale także aktywnych tancerzy. Mata-klawiatura keyboardu jest większych rozmiarów i uruchamiana stopami. Pomimo, że jest cienka i zwijana w rolkę, to od dywanu odróżnia ją możliwość interaktywnego współdziałania. Każdy narysowany na macie klawisz reaguje na dotyk stosownym brzmieniem ośmiu instrumentów takich jak: skrzypce, trąbka czy saksofon. Mata potrafi zapamiętywać całe sekwencje dźwięków, dzięki czemu mały wirtuoz może komponować i odtwarzać własne utwory. Omawiana zabawka-instrument dobrze sprawdza się zarówno w domu, jak i przedszkolu czy szkole, może być doskonałą rozrywką na wszelkich rodzajach dziecięcych imprezach. Niektóre maty zaopatrzone zostały jeszcze w specjalne nakładki na stopy (tzw. znaczki, figury geometryczne). Poprzez rozpoznawanie kolorów i kształtów oraz kojarzenia odległości pomiędzy poszczególnymi figurami (które są odpowiednikiem określonej wartości rytmicznej nuty z orientacyjnym czasem wybrzmienia) dzieci rozpoczynają swoją przygodę z muzyką. Kolory i kształty zachęcają dzieci do praktycznego muzykowania, a motywacją do nauki jest szybki efekt wykonawczy.

Zaprezentowane „kolorowe instrumenty muzyczne” dedykowane są dla dziecięcych grup przedszkolnych i uczniów młodszych klas szkolnych, nauczycieli edukacji elementarnej, wychowawców świetlic oraz instruktorów rytmiki. Do zestawu „kolorowych instrumentów” dołączony został śpiewnik pt. „Znane piosenki” zawierający 10 popularnych utworów zapisanych za pomocą kolorowych nut (Spychaj, 2014). Wśród nich znalazły się takie utwory jak: „Była sobie żabka mała”, „Jedzie pociąg”, „Panie Janie” i inne. Dzięki jednakowemu schematowi kolorów nut, dzwonków i tub dzieci oraz ich opiekunowie bez problemu mogą zagrać ulubione piosenki. Nauczyciele stosujący w swojej pracy tego typu instrumenty wskazują u podopiecznych wzmożone zainteresowanie aktywnością muzyczną. Wysoki stopień zaciekawienia kolorem, dźwiękiem i sposobem wydobywania dźwięku oraz możliwością gry indywidualnej i zespołowej sprawia, że muzykowanie staje się dla dzieci źródłem szczerzej radości. Prostota odczytu zapisu utworu, jak również atrakcyjność i w pewnym stopniu spektakularność wykonania umiejscawia zaprezentowane instrumenty muzyczne z grupy „Boomwhackers” w gronie polecanych pomocy w procesie przybliżania muzyki młodemu odbiorcy.

Zaprezentowany opis „kolorowych instrumentów-zabawek” może stanowić przyczynek do zainicjowania badań ukazujących skuteczność zastosowanej metody „Chroma-Notes” w edukacji muzycznej. Jest także zapowiedzią kontynuowania rozważań nad skutecznością wprowadzania młodych odbiorców aktywnego muzykowania z użyciem „kolorowych instrumentów”.

### **Zakończenie**

Zmieniająca się rzeczywistość oraz postępująca przemiana społeczno-kulturowa wymusza poszukiwanie nowych rozwiązań w zakresie uprzystępniania i upowszechniania muzyki najmłodszym odbiorcom. Aktywizacja muzyczna z udziałem dostępnych środków przekazu, poliestetycznego doznania, ograniczania barier w zakresie notacji muzycznej, jak również łatwości wykonania mogą zachęcić kolejne pokolenia ludzi

młodych do radosnego muzykowania. Z czasem moze ona przekształcić się w trwale zainteresowanie muzyką lub rozwinąć pasję, dla której warto poświęcić czas wolny w życiu dorosłym. Pielęgnowane w środowisku rodzinnym, edukacyjnym i hobbistycznym muzykowanie bez wątpienia będzie aktywizować jednostki, jednocześnie sprzyjając ich harmonijnemu rozwojowi. Uświadomione korzyści osobiste, społeczne i przeciw eskapizmowi sprawią, że życie muzykujących nabierze z czasem innego wymiaru, zostanie wzbogacone o trwale wartości, wsparte przeżyciem emocjonalnym.

### LITERATURA

- Białkowski, A. & Migut, M. & Socha, Z., Wyrzykowska, K. M. (2014). *Muzykowanie w Polsce. Badania podstawowych form muzycznej aktywności Polaków*. Warszawa.
- Uchyla-Zroski, J. (1999). *Promuzyczne zachowania młodzieży w okresie dorastania i ich uwarunkowania*. Katowice.
- Sobol, E., red. (1997). *Mały słownik języka polskiego*. Warszawa.
- Fink, K. (2010). *Muzykowanie a edukacja muzyczna*. „Moderato” nr 1.
- Dadak-Kozicka, J.K. (1998). *Muzyka jako portret człowieka i narodu*. „Ruch Muzyczny” nr 17.
- Grozdew-Kołacińska, W. (2014). *Cele raportu. W: Raport o stanie tradycyjnej kultury muzycznej*. Red., W. Grozdew-Kołacińska, Warszawa.
- Kisiel, M. (2015). *Język muzyki i mowa muzyczna w dialogu dziecka z dorosłym w edukacji elementarnej*. Katowice 2015.
- Stasińska, K. (1986). *Instrumentarium Orffa w szkole*. Warszawa.
- Frołowicz, E. (2008). *Aktywny uczeń w świecie muzyki: propozycje dla nauczycieli*. Gdańsk.
- Frołowicz, E. (2012). *Aktywność muzyczna a zmiany rozwojowe dziecka: studium z obszaru wczesnej edukacji muzycznej*. Gdańsk.
- Sloboda, J. (2002). *Umysł muzyczny. Poznawcza psychologia muzyki*. Warszawa.
- Fink, K. (2010). *Muzykowanie a edukacja muzyczna*. „Moderato” nr 1.
- Shuter-Dyson, R. & Gabriel, C. (1986). *Psychologia uzdolnienia muzycznego*. Tłum. E. Głowacka, K. Miklaszewski, Warszawa.
- Vetulani, J. (2015). *Bez ograniczeń. Jak rządzi nami mózg*. Warszawa.
- Nitsch, C. & Hüther, G. (2013). *Muzykowanie czyni mądrzejszym*. W: C. Nitsch, G. Hüther (red.), *Wspieranie rozwoju dziecka*. Tłum. P. Hodyra, Ożarów Mazowiecki.
- Nogaj, A. A. (2017). *Korzyści wynikające z kształcenia muzycznego*. „Zeszyty Psychologiczno-Pedagogiczne Centrum Edukacji Artystycznej” nr 4.
- Kisiel, M. (2013). *Wielorakie przestrzenie muzyki w edukacji i wychowaniu dziecka w młodszym wieku szkolnym*. Katowice,
- Rolewska, J. (2014). „*Bum Bum Rurki*” – kolorowa nowość w edukacji muzycznej. W: *Praktyka czyni mistrza, czyli jak unowocześniać praktyki studenckie i warsztaty pracy nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Red. M. Mnich, M. Kisiel, Katowice.
- Spychaj, S. (2014). *Znane piosenki*. Radwanice.

### Material zdjeciowy

obrazujacy zestaw „kolorowych instrumentow” uzytecznych w edukacji muzycznej dziecka



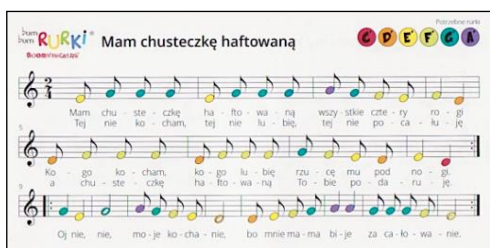
Zdjęcie 1. Zabawa muzyczna z użyciem maty dźwiękowej

Źródło: <https://kolorowedzwieki.pl> [6.11.2019].



Zdjęcie 2. Muzykowanie z użyciem „Bum-Bum Rurek”

Źródło: J. Rolewska (2014). „Bum Bum Rurki” – kolorowa nowość w edukacji muzycznej....., s. 198.



Zdjęcie 3. Zapis piosenki z użyciem kolorowej notacji

Źródło: S. Spychaj (2014). *Znane piosenki* ....., s. 5.



Zdjęcie 4. Dzwonki naciskane i kolorowe sztabki na tubach

Źródło: <http://www.bumbumrurki.pl> [6.11.2019].



Zdjęcie 5. Diatoniczne dzwonki edukacyjne „kolorowe cymbały”

Źródło: instrument powszechnie dostępny w sprzedaży.

## РЕЗЮМЕ

**Кіссь М.** «Кольорове музикування» як форма контакту дитини з мистецтвом у польському освітньому просторі.

*Сьогодні молоде покоління щораз частіше стає пасивним реципієнтом музики. Із суспільства, що музикує, поступово перетворюємося на цивілізацію, що споживає й орієнтується лише на сприймання мистецтва. У публікації презентовано ідею використання кольорових інструментів як своєрідної інспірації дитини щодо активного музикування.*

*Замисел «кольорового музикування» може бути корисним дитячим дошкільним групам та учням молодших класів, учителям початкової школи, вихователям дитячих садків і вчителям ритміки. Завдяки однаковій кольоровій гамі клавіш ксилофону, запису нот, дудок тощо діти та їх вихователі можуть легко грати улюблені мелодії на кольорових інструментах. Учителі, які застовують у своїй роботі кольорове музикування, відзначають підвищення інтересу учнів до музичної діяльності. Високий ступінь зацікавленості кольором, звуком і способом його видобування, а також можливість індивідуальної та командної гри дозволяють музиці стати для дітей джерелом щирої радості. Простота читання запису пісні, а також привабливість інструментів та певною мірою ефектність виконання ставлять представлені музичні інструменти з групи «Boomwhackers» серед рекомендованих навчальних посібників для використання в процесі музичної освіти.*

*Змінюється реальність і прогресуючі соціокультурні зміни потребують пошуку нових рішень у сфері надання музики доступною для дітей. Музична активізація із застосуванням наявних носіїв, поліестетичним досвідом, зменшенням бар'єрів у галузі музичної нотації, а також простотою виконання можуть спонукати наступні покоління молоді робити радісну музику. З часом вона може перерости в постійний інтерес до музики або перерости в пристрасть, якій варто присвятити вільний час у дорослому віці. Виховання музики в сімейному, освітньому та хобі-середовищі, безсумнівно, активізує людей, одночасно сприяючи їх гармонійному розвитку. Усвідомлена особиста, соціальна та боротьба з нудьгою змусить життя музикантів набути іншого виміру з часом, збагатиться міцними цінностями, підкріпленими емоційним досвідом.*

*Представлений опис кольорових іграшкових інструментів може сприяти започаткуванню досліджень, що показують ефективність методу «Chroma-Notes», який використовується в музичній освіті. Він також оголошує про продовження роздумів про ефективність упровадження молодих аудиторій у потік активного музикування з використанням «кольорових інструментів».*

**Ключові слова:** музикування, дитина, кольорові інструменти, метод «Chroma-Notes», «Boomwhackers», творчий учитель, освіта маленької дитини в Польщі.

## SUMMARY

**Kisiel M.** “Colorful music making” as a form of a child’s contact with art in Polish educational space.

*Currently, the young generation is more and more often a passive recipient of music. We become a consumer civilization from a music society, focused only on the reception of art. The publication presents the idea of using colorful instruments as a kind of inspiration for the child to active music making.*

*The idea of “colorful music making” was dedicated to preschool children groups and pupils from younger primary school classes, elementary education teachers, day care room educators and rhythm instructors. Thanks to the identical color scheme of notes, bells, bars and tubes, children and their carers can easily play their favorite melodies on colorful instruments. Teachers using this type of instruments in their work note an increased interest in musical activity among pupils. The high degree of interest in color, sound and the way it is extracted, as well as the possibility of individual and team playing, make music making a source of sincere joy for children. The simplicity of reading the song record, as well as attractiveness of the instruments and, to some extent, spectacular performance place the presented musical instruments from the “Boomwhackers” group among the recommended teaching aids for use in the process of musical education.*

*The changing reality and progressing socio-cultural change necessitates the search for new solutions in the field of making music available to children. Musical activation with the use of available media, a polyaesthetic experience, reducing barriers in the field of musical notation, as well as ease of performance can encourage subsequent generations of young people to make joyful music. Over time, it can evolve into a permanent interest in music or develop into a passion for which it is worth devoting free time in adulthood. Nurturing music in a family, educational and hobby environment will undoubtedly activate individuals while at the same time fostering their harmonious development. Conscious personal, social and anti-boredom benefits will make the musicians’ lives take on another dimension over time, will be enriched with lasting values, supported by an emotional experience.*

*The presented description of colorful toy instruments can contribute to the initiation of research showing the effectiveness of the “Chroma-Notes” method used in music education. It also announces the continuation of reflection on the effectiveness of introducing young audiences to the stream of active music making using “colorful instruments”.*

**Key words:** *music making, child, colourful instruments, “Chroma-Notes” method, “Boomwhackers”, creative teacher, education of a small child in Poland.*